

BENSPÆNDETS KUNSTNERISKE POTENTIALE

Hanne Kragelund & Christina Dahl:

Et kig i maskinrummet - en performance talk målrettet gymnasieelever

Følgende artikel er co-skrevet af Christina Dahl, mezzosopran og underviser i Kunstnerisk Udviklingsvirksomhed og Hanne Kragelund, musikhøgskolelærer på Favrskov Gymnasium og præsenterer indholdet og læringsmuligheder i projektet Benspændets kunstneriske potentiale, som Christina har udviklet.

Christina:

Projektet udsprang af en samtale med en god ven, som er gymnasielærer i musik, omkring musikundervisning i gymnasiet. Han fortalte: ”Jeg insisterer på at lade mine elever møde undervisningssituationer, som tvinger dem til at undre sig. Men jeg ved også, at de stramme læreplaner gør, at vi så får meget mere travlt senere med indlæring af stof. Der er ikke tid til at undre sig.” Den samtale satte noget i gang i mig. For et eller andet (som på det tidspunkt ikke var ganske klart for mig) sagde mig, at det netop er det kunstneriske kan: kondensere et omfangsrigt stof og skabe plads og rum til højlydt (for)undring.

En del af mit arbejdsliv er på Syddansk Musikkonservatorium i Odense, hvor jeg bl.a. underviser i Kunstnerisk Udviklingsvirksomhed (KUV), som er en art kunstnerisk forskning (på engelsk: Artistic Research). KUV inspireres af akademisk forskning men adskiller sig også herfra på en del punkter. Det har til formål at afdække den meget omtalte tavse viden i det kunstneriske felt gennem metodisk undersøgelse og refleksion og siden offentlig tilgængelig præsentation af resultaterne.

Som underviser er det jo meget fornuftigt ind imellem at tage sin egen medicin og jeg havde besluttet mig for at ville lave et KUV-projekt parallelt med min undervisning. Flere emner var på bordet, men jeg blev ved med at kredse om den fornævnte samtale.

Jeg er oprindeligt uddannet som klassisk sanger og det har altid været en central del af min kunstneriske virksomhed at undersøge koncertens format. Det kan eksempelvis

være aktivt at inddrage det fysiske rum, vælge atypiske rum, en grad af iscenesættelse eller tilsætning af andre elementer end de musikalske. Bevæggrunden for det er at skabe det bedst mulige møde mellem musikken og det pågældende publikum. For et publikum er ikke bare et publikum.

Når man, som jeg, især beskæftiger mig med ny klassisk musik, er jeg nødt til at sætte mig ind i mit publikum og deres forforståelser for at et meningsfyldt møde mellem dem og musikken kan finde sted. Normalt vil programmet være fastlagt og jeg vil så forsøge at tilrettelægge rundt om værkerne. Men her var det modsat: der var ikke noget program, men en formidlingsudfordring, jeg vil give et bud på at løse. Mit undersøgelsesoplæg kom derfor til at lyde:

Typisk vil vi i den klassiske musikverden arbejde med en kunstnerisk ide og udfolde den ud fra dens eget perspektiv. Hvad sker der, hvis vi vender processen om og bearbejder ideen ud fra konteksten, her eksemplificeret ved det tænkte publikum og den kontekst den kunstneriske ide sættes ind i?

Begrænser det den kunstneriske udfoldelse af materialet, så det bliver en 'light'-version, eller kan det tværtimod være givende for materialets udfoldelse?

Kan kunstens formater skabe mulighed for at kombinere formidling af et omfattende fagstof med rum til at undres? Hvad er faldgruberne og hvad er styrkerne?

Jeg satte altså et bevidst benspænd op for mig selv og arbejdstitlen blev: Benspændets kunstneriske potentiale.

Et KUV projekt falder typisk i 4 faser: Research, Udvikling, Test og Implementering af ny praksis. Desuden skal der være en offentlig præsentation af resultaterne.

RESEARCH:

Gennem læsning af læreplanerne og vejledningerne for musik på a, b og c niveau blev det meget hurtigt klart, hvad

min gymnasielæreren havde talt om: Fra læring om basal nodekendskab og musikteori og historie til at kunne udtrykke sig kunstnerisk på 2 ½ år er noget af en ambition. Herefter interviewede jeg forskellige fagfolk: Hanne Kragelund, gymnasielærer og pædagogisk leder ved Favrskov Gymnasium, Barbara Simonsen, dramaturg og kunstnerisk leder af Teater Seachange og Jesper Gottlieb, producent for Levende Musik i Skolen. Peter Kunz, underviser ved Skuespillerskolen, var min samtalepartner, om hvad kunst egentlig er for en størrelse og hvor langt man kan gå i formidlingsøjemed før det holder op med at være kunstnerisk udtryk og i stedet bliver didaktik.

Der er tale om timelange interviews ud fra en semistruktureret interviewguide, men de vigtigste pointer i denne sammenhæng er:

Hanne Kragelund: Den æstetiske præsentation er vigtig at møde. Den er naturlig for kunstneren men vanskelig at genskabe for underviseren.

Barbara Simonsen har interviewet en lang række kunstnere om deres arbejdsprocesser, se www.rehearsalmatters.org: Det, som virker banalt for kunstneren, er ikke banalt og slet ikke indlysende for andre. Sæt ord på den kunstneriske proces.

Jesper Gottlieb: Syng og syng fra start. Hvis du indleder med at tale, er du endnu en lærer.

Peter Kunz fortalte mig om sin metode til at flytte musik fra reproduktion af materiale til kunstnerisk udtryk:

- 1: Spil skalaen (lær noderne),
- 2: Fortæl historien (find ud af hvilken historie du skal udtrykke i netop denne musik),
- 3: Lyt til rummet (Vær tilstede i musikken).

UDVIKLING AF MATERIALE

Disse samtaler gjorde mig meget klogere på de forskellige perspektiver og næste fase blev udvikling af materiale. Opgaven var her: Skab et musikalsk 'noget', der hjælper musikklasser i gymnasiet til et (for)undringsrum. Jeg havde en ide om, at formatet jeg skulle bruge var performance talk'en, som er et meget åbent format. Jeg manglede på dette stadie i høj grad en skabelon at udfylde, men det er netop formålet med et sådant projekt:

Der skal skabes en ny skabelon. Jeg arbejdede i denne

fase tæt sammen med dramaturg Barbara Simonsen, og det blev en øvelse i at koge et omfangsrigt råmateriale (2 timers musik for sanger solo af forskellige komponister, en tanke om folkemusik fra forskellige lande, en ide om at bruge musikalske former som rammefortælling (eks. rondo) ned til det mest centrale.

Forløbet varede 3 måneder og den sammenkogte essens blev: Den kunstneriske proces fra ideen om et værk til uropførelse, set fra musikerens perspektiv. Værket er en solo skrevet til mig af komponisten Hans-Henrik Nordstrøm i 2018, med titlen Nocturnos de la ventana til en digt af Federico Garcia Lorca, uropført på Suså Festival 2018. I dette værk skal jeg både syng og spille forskellige slagtojsinstrumenter.

For at finde frem til indholdet af performance talk'en lærte

jeg metoden Mapping, som er en kortlægning af hele processen. Alt tages med i den indledende proces og herefter udvælges de vigtigste fortællinger. Jeg lavede det første manuskript, som herefter blev justeret i flere omgange. Resultatet af udviklingsprocessen blev en 35-40 minutters performance talk, hvor jeg indleder med at syng og spille en lille del af Nocturnus. Jeg afbryder mig selv og begynder fortællingen om værket tilblivelse. Jeg har to præsentationsmodes: sangeren, som er i høj

koncentration og fortælleren, som virker afslappet, tager meget øjenkontakt og bruger et hverdagsprog. Denne del virker improviseret men følger et manuskript og er gennemkoreograferet. Undervejs præsenteres eleverne for hvordan og hvornår de musikalske redskaber bruges, hvordan jeg arbejder med mine egne styrker og svagheder i det teknisk/musikalske og hvordan arbejdsfeltet ny klassisk musik hænger sammen rent organisatorisk. Jeg afslutter med at opføre værket i sin helhed. Efter en kort pause følger der en længere spørgesession, som er en central del af præsentationen. Varighed i alt er 80-90 minutter eller en undervisningsblok.

DEN FØRSTE TEST blev 3 performance talks for elever på Favrskov Gymnasium primo oktober 2019. Der var et B-niveau hold og 2 A-niveau hold i hhv. 2. og 3.g. Vi valgte at

Nocturnos de la ventana

Federico Garcia Lorca Hans-Henrik Nordstrøm

(♩ = 58)

Mezzo Soprano sing: *mf*

CASTAGNETTE Al - ta va la lu - na.

SIZZLE CYMBAL SUSP. CYMB. (thin crash)

Piatti*) SUSP. CYMB. (ride)

mp *p* *mf* *mf*

4 Ba - jo co - rre el vien - to. *mf*

(Mis lar - gas mi - ra - das, ex - plo - ran el cie - lo.)

mp *p* *p*

Sizzle Cymbal Suspended Cymbal (Thin Crash)

Piatti*) Susp. Cymbal (Ride)

Castagnette

© 2018 by Hans-Henrik Nordstrøm Hans-Henrik Nordstrøm: Nocturnos de la ventana - 3

lave det i musiklokalet for netop at have dem i vante omgivelser og vise, at det kunstneriske udtryk skabes i helt almindelige rammer. De var placeret i en halvcirkel tæt på mig og var derfor opmærksomt til stede i rummet uden selv at blive eksponeret.

ELEVERNES FORBEREDELSE

Hanne: Som feedup til dagen havde eleverne (MuB-hold med 9 elever) læst en kort præsentation af tankerne bag Christinas performance talk, og vi havde snakket om, at den eneste forberedelse de havde til blokken var at møde frem modtagelige og opmærksomme.

Tematisk var vi i gang med et forløb om intensiv lytning med det formål at få skærpet øret fra muC til MuB og lære hinanden at kende.

LÆRINGSPOTENTIALER OG -ASPEKTER

At møde den professionelle musik på egen banehalvdel - i et musiklokale i undervisningstiden - og i et format som denne performance talk, betyder at eleverne får et indblik i den professionelle musikers proces fra den første ide til den færdige realisering. Fokus er ikke kun på selve performedelen, der ofte foregår på en scene og som man som publikum er (aktiv eller passiv) forbruger af, men netop på en samlet kunstnerisk oplevelse i et format, som er ufiltreret og meget tæt på, fordi man som publikum her på en gang både møder kunstneren og personen, både det færdige værk og hvordan det er blevet til. Eleverne kommer dermed ind i maskinrummet for den kunstneriske proces, og det giver dem mulighed for at undre sig på mange niveauer og ud fra hvert deres ståsted.

Spørgsmålene til Christina var således meget forskellige, men faldt primært indenfor tre kategorier:

- 1) forholdet mellem komponist og musiker ("Forstå mig ret - ikke at det lyder dårligt eller noget, men skal det virkelig lyde sådan?" "Havde du valgt de instrumenter, hvis du selv kunne vælge helt frit?")
- 2) forholdet mellem musikalsk indhold og tekstens betydning ("Hvad betyder det for dig at synge på spansk?" "Kan du tale spansk?" "Havde du selv valgt teksten?")
- 3) forholdet mellem partitur og realisering af partituret ("Er det hele skrevet ned i noderne?" "Hvor har du gjort noget, som ikke står i noderne? - hvorfor?")

MUSIKKUNDSKAB

I forhold til Læreplan 2017 knytter forløbet her umiddelbart an til fagets formål ved at "udfordre, udvide og udvikle elevernes musikalske univers" og ved "gennem æstetiske læreprocesser [at styrke] elevernes performative og perceptiv kompetencer". I forhold til kernestof hører det til under vestlig kunstmusik, danske musikkulturelle forhold samt kvalificering af musikalsk opmærksomhed, oplevelse og analyse. Vi havde faktisk ikke på forhånd drøftet, om eleverne skulle have partituret udleveret i løbet af talk'en,

og jeg nåede lige at tænke, da Christina udleverede det undervejs, at det var en dårlig ide. Men det var det ikke. Det gav eleverne noget konkret at forholde sig til, og de fik en klar fornemmelse af, hvor praktisk et partitur kan være, når man skal forholde sig til musik. I blokkene efter kom vi gentagne gange tilbage til partituret i forbindelse med træning af fagterminologi omkring musikalsk udtryk: tempoangivelser og -betegnelser, dynamik, artikulation, ornamentering, spilleanvisninger, sangteknikker og grafisk notation. Det har således efterfølgende været ret nemt at få eleverne med ned i noderne ved analysearbejdet, fordi de tidligt kunne se potentialet i også at arbejde med noder og ikke kun ører og andre notationsformer.

MUSIKUDØVELSE

Det er helt klart, at en fælles oplevelse af denne type giver mulighed for at eleverne og jeg får noget fælles tredje at snakke ud fra i forhold til musikudøvelse. Efterhånden som vi lærer hinanden at kende, er det ikke længere en udfordring, men på et nyt hold, synes jeg, at det kan være svært tidligt på skoleåret at få skabt et læringsrum, som er så sikkert, at eleverne kan håndtere formative evaluering af musikalske færdigheder og udtryk. Christinas besøg betød, at jeg hurtigt kunne få eleverne i tale i forhold til deres musikudøvelse, fordi både de og jeg fik sat ord på vores fælles oplevelse af Christinas realisering af et værk. Ved det at de havde hørt mig tale om den præstation kunne vi hurtigere end ellers komme i gang med at evaluere deres præstationer.

IMPLEMENTERING AF NY PRAKSIS

Christina: Siden præsentationerne på Favrskov Gymnasium har jeg lavet flere performance talks for gymnasieklasser på besøg på Syddansk Musikkonservatorium i Odense. Desuden en række præsentationer omkring KUV processen. Det har været utroligt givende for mig at erfare, hvor meget kunstnerisk materiale, der ligger i et umiddelbart tørt benspænd, når man giver sig tiden til at undersøge det. Ikke mindst har den oplevede relevans været fantastisk at medvirke til. Når man vitterligt lytter til alle perspektiver og

vover at bringe sig selv i spil, kan der ske noget magisk. Jeg synger væsentligt mindre i denne performance talk end nogensinde før men er tættere på mit publikum end nogensinde før. Og det var vel den egentlige ambition: at møde publikum.■

Christina Holm Dahl er uddannet sanger og sangpædagog fra Syddansk Musikkonservatorium samt cand. mag. i Kultur og Formidling fra SDU.

Hun har virket som freelancesanger siden 2001 med særligt fokus på nyere klassisk musik og utraditionelle koncertformater og er ansat som underviser på Syddansk Musikkonservatorium.

Kontaktinfo:

christinamezzo@gmail.com

tlf. 20156370